

Секція «Психологія і соціологія»:

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ РОЗУМІННЯ ТЕКСТУ СТУДЕНТАМИ

Кириченко Р.В.

Україна, м. Київ,

Київський національний університет технологій та дизайну.

В статтє рассмотрены теоретические подходы проблемы понимания текста, проанализированы научные взгляды развития читательской компетентности у студентов, раскрыто содержание основных понятий данной проблематики. Результаты исследований могут быть использованы преподавателями и студентами высших учебных заведений для улучшения работы с текстом.

Психологія розуміння останнім часом привертає увагу спеціалістів з теорії пізнання, логіки, методології науки, дослідників у галузі соціології, естетики, історії та філології. Ця проблема є актуальною і в психолого-педагогічних дослідженнях. Пов'язане це передусім з тим, що однією з головних психологічних потреб людини як соціального індивіда є потреба в розумінні нової інформації. Ефективність підготовки спеціаліста у вищому навчальному закладі великою мірою залежить від ступеня розуміння текстової інформації. Однак більшість дослідників та педагогів відмічають недостатній рівень читацьких вмінь студентів вищих навчальних закладів, що утруднює не лише навчальну, а й самостійну роботу. Студенти не володіють основними прийомами смислового аналізу тексту, не вміють вибудовувати його логічну і смислову структуру, виділити основну думку твору. Вони зазнають значних труднощів при використанні засвоєної інформації в процесі читання у навчальній та практичній діяльності (С.М. Бондаренко, Г.Г. Гранік, В.А. Левіна, Л.А. Концева, І.Ф. Неволін, Н.В. Чепелева та ін.).

У сучасній психологічній науці розуміння розглядається як аналітико-синтетичний процес, що дозволяє з'ясувати сутність предметів і явищ дійсності, встановити їх істотні зв'язки і відношення (Л.П. Добраєв, Г.С. Костюк, Ю.К. Корнілов, О.Р. Лурія, С.Д. Максименко, В.О. Моляко). Більшість дослідників найвагомішими фактами у дослідженні проблеми розуміння тексту називають структурно-семантичні особливості твору та індивідуальні особливості читача, зокрема здійснювати смисловий аналіз тексту та володіння основними прийомами розуміння тексту (А.А. Брудний, Т.М. Дрідзе, М.І. Жинкін, З.І. Кличкінова, Г.С. Костюк, О.О. Леонтьєв, Я.А. Мікк, І.Ф. Неволін, Н.В. Чепелева та ін.). Значну кількість досліджень присвячено проблемі навчання читанню (О.І. Боговарова, С.М. Бондаренко, Г.Г. Гранік, П.Гріффіні, Ф.Лезер, А.К. Маркова, Б.І. Ходос та ін.). [4]

Недостатній розвиток читацьких вмінь студентів утруднює процес засвоєння знань, знижує ефективність комунікацій, призводить до незадоволення навчальною діяльністю, формує неадекватну самооцінку, гальмує творчий розвиток майбутнього фахівця.

Результати проведеного нами дослідження читацької компетентності студентів (досліджувалось 200 студентів) показали, що студенти у своїй більшості не володіють основними операціями розуміння тексту та прийомами діалогічної взаємодії з ними, не володіють необхідними комунікативними знаннями, не вміють грамотно, логічно, ясно висловлювати свої думки та співвідносити власні комунікативні прояви з навчальною діяльністю і т.ін.

Вивчалось володіння студентами операціями структурування та переструктурування тексту, уміння узагальнювати основні його положення та змісту повідомлення в цілому. З цією метою використовувалися методики складання простого та складного плану твору, виділення основних його положень та визначення головної думки тексту. Ми виходили з того, що простий план тексту повинен відбивати його зовнішню структуру, являючись, по суті, об'єктивациєю виконання операції структурування твору. Складний план, в свою чергу, є відображенням володіння досліджуваними операціями переструктурування тексту.

Ступінь володіння прийомами діалогічної взаємодії з текстом досліджувався використанням методики постановки запитань. Досліджуваним пропонувалося поставити запитання окремо до твору та до його автора. Запитання аналізувалися відповідно до розробленої Чепелевою Н.В. типології, згідно якої діалогічну взаємодію з текстом відбивали рефлексивні, антиципуючі запитання та запитання-роздуми. Якщо ж досліджуваний ставив структуруючі запитання, то це свідчило про відсутність діалогу з твором, оскільки такі запитання є по суті простим планом твору, пункти якого викладені у формі запитань. [4]

Для дослідження були обрані тексти підручників «Психологія спілкування», які відрізнялися за рівнем складності, особливостями структурної організації змісту та рівнем діалогічності. [3]

Так, за завданням на складання простого плану тексту студенти отримали середню оцінку 4,3 бала (при максимальній оцінці 10 балів), за складний план тексту середня оцінка становила 3,5 бала. Ці результати свідчать про недостатню сформованість двох провідних операцій розуміння структурування та переструктурування текстового матеріалу. Майже половина студентів не зуміла правильно сформулювати головну думку тексту (із завданням впоралися 52,7% досліджуваних). Викликало також утруднення завдання на формулювання основних положень твору - середня оцінка за цю роботу становила 4,3 бала (при максимальній оцінці 10 балів).

Наведені результати свідчать, що студенти не володіють основними прийомами розуміння тексту, утруднюючись чітко структурувати та переструктурувати його, виділяти основні положення і, як наслідок,

неправильно формулюють головну ідею тексту, не вміють узагальнювати матеріал, що сприймається.

Недостатньо сформовані в студентів також прийоми діалогічної взаємодії з текстом, про що свідчать результати виконання завдання на постановку питань до тексту та його автора. Так, серед запитань, поставлених студентами до тексту, переважали структуруючі (63,5% усіх запитань). І лише 14% питань належали до рефлексивних, 0,48% - до антиципуючих, 15,5% - до питань-роздумів.

Наведені нами статистичні дані експерименту свідчать про невміння студентів самостійно розмірковувати над текстом, підводити підсумки прочитаного, аналізувати результати власної роботи з твором і, особливо потрібно відзначити окремих пунктом, передбачати подальший розвиток змісту повідомлення. Іншими словами, дані дослідження доводять про недостатню сформованість у студентів прийомів діалогічної взаємодії з твором. Це, в свою чергу, призводить до недостатнього усвідомлення змісту прочитаного і стає на заваді ефективному засвоєнню навчального матеріалу.

Також, не може не турбувати той факт, що більшість студентів, а це 72%, працюючи з інформацією, кожного дня звертаються до інтернет-ресурсів в процесі підготовки до навчальних занять, лише 24% досліджуваних, які читають спеціальну наукову та методичну літературу один раз в місяць, а 12,1% практично ніколи не читають. Взагалі практично ніколи не читають науково-популярну літературу 16,2% досліджуваних. Такі низькі показники звернення студентів до спеціальної та наукової літератури пояснюються тим, що, на наш погляд, це пов'язано з низькою читацькою культурою студентів, які не вміють раціонально організувати свою роботу з книгою, з складністю багатьох наукових творів та не сформованістю у студентів важливих когнітивних та комунікативних прийомів роботи з текстом.

Для того, щоб підвищити рівень психологічної, комунікативної та читацької компетентності у студентів, ми вважаємо, що треба впровадити у навчальний процес вивчення таких курсів, як «Психологія читання тексту» та «Психологія спілкування». Це допоможе ознайомити студентів з теоретичними основами теми «Текст», оволодіти прийомами смислового аналізу тексту та діалогічній взаємодії з ним, покращити комунікативну культуру, ефективно використовувати комунікативні техніки; навчити студентів налагоджувати ділові стосунки, вміти вирішувати конфлікти та протистояти психологічному впливу; розвивати у студентів комунікативний потенціал особистості, навички культури спілкування для ефективної взаємодії, вміння адекватно оцінювати себе та оточення; визначати перешкоди у спілкуванні, ефективно приймати рішення, взаємодіяти та розуміти інших.

Особливий інтерес в контексті розвитку читацької компетентності та комунікативної підготовки студентів викликає інтерактивне, або взаємодіюче навчання до якого відносять: метод «мозкового штурму», групові дискусії, презентації, розробку проектів, ділові ігри, тренінги [2].

Розуміння тексту студентами є однією з актуальних проблем вищої школи. Щоб удосконалити у студентів уміння самостійно, з інтересом читати навчальну літературу, потрібно навчити розуміти їх не тільки зовнішню структуру тексту, а й смислову. Досягти цієї мети можна буде за умови озброєння студентів, майбутніх спеціалістів знаннями про текст, про культуру читання тексту, ознайомлення з прийомами та методами роботи з текстом, спрямованими на його розуміння.

Список використаної літератури:

1. Канищенко А.П., Кириченко Р.В. Система роботи над розумінням тексту у початковій школі. Навчально-методичний посібник для студентів ВНЗ та учителів. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2003.- 8 др.арк.
2. Карамушка Л.М. Використання інтерактивних технік у процесі підготовки менеджерів та персоналу освітніх організацій до управління: Методичні рекомендації. - Рівне, 2003. - 20 с.
3. Цимбалюк І. М. Психологія спілкування. – К.: ВД "Професіонал", 2004. – 304 с.
4. Чепелева Н.В. Психологія читання тексту студентами вузів. – К., 1990. -100 с.

ІНДИВІДУАЛЬНА СВОЄРІДНІСТЬ ЖИТТЄВОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Колодяжна А.В.

Україна, м. Київ, КНУТД

В статтє рассматриваются проблемы раскрытия творческого потенциала личности, ее жизнетворчества и развития личности как процесса социализации человека через усвоение ею своей социальной сущности.

Сучасне зростання інтересу до проблеми розкриття творчого потенціалу особистості передбачає виявлення всіх її життєвих відносин у різноманітних аспектах самоствердження та самореалізації і має зосереджуватися на пізнанні тих механізмів, які виступають внутрішніми детермінантами індивідуальної своєрідності її життєвої реалізації.

Особистість і індивідуальність – це два способи буття людини, два її різні визначення. Розвиток особистості є процес соціалізації людини, засвоєння нею своєї суспільної суті. Сформована особистість виступає суб'єктом вільної, самостійної і відповідальної поведінки в соціальних стосунках. Становлення індивідуальності то є процес індивідуалізації суб'єктивної реальності. Оскільки індивідуалізація – це неповторність особистості, яка активно і творче проявляє себе в житті. Ці поняття фіксують різні виміри духовної суті людини.